

Prisutveckling på receptfria läkemedel sedan omregleringen

Har priserna på receptfria läkemedel blivit lägre på grund av ökad konkurrens?

RAPPORT 2017:3

Prisutveckling på receptfria läkemedel sedan omregleringen

- Har priserna på receptfria läkemedel blivit lägre på grund av ökad konkurrens?

Konkurrensverkets rapportserie 2017:3

Konkurrensverket mars 2017

Utredare: Leif Nordqvist

ISSN-nr 1401-8438

Elanders Sverige AB, 2017

Foto: Matton Images

Förord

Apoteksmarknaden omreglerades 2009 och med den har Sverige fått många nya apotek och nya försäljningskanaler för receptfria läkemedel, som butiker, internetapotek och internetbutiker. Tillgängligheten till receptfria läkemedel har ökat i hela landet.

Ett syfte med reformen var att konsumenterna skulle garanteras låga läkemedelskostnader genom en ökad prispress. I denna rapport analyserar Konkurrensverket hur priserna på receptfria läkemedel på apotek har påverkats sedan omregleringen av apoteksmarknaden genom den ökande konkurrensen från nya försäljningskanaler. Särskilt fokus ligger på storsäljande produkter inom kategorierna värk och feber, förkylning, allergiska symptom, magbesvär och rökavvänjning.

Stockholm i mars 2017

Karin Lunning
Tf. generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Begrepp och förkortningar	9
2 Inledning	11
2.1 Andelen receptfria läkemedel i Sverige är förhållandevis låg	11
2.2 Mer än 5 500 försäljningsställen för receptfritt utanför apotek	12
2.3 Prissättning på receptfria läkemedel	13
2.4 Ingen skyldighet att tillhandahålla receptfria läkemedel.....	14
2.5 Omregleringen bidrog till att generika i högre grad trädde in på marknaden	15
2.6 Regelverk för försäljning av receptfria läkemedel utanför apotek	16
2.7 Syfte med denna rapport.....	17
2.8 Data och metod	17
2.9 Tre centrala frågor	18
3 De största receptfria läkemedlen på substansnivå	21
3.1 Omsättning för de utvalda läkemedlen i rapporten	23
4 Receptfria läkemedel utgör en viktig intäktskälla för apoteken	25
4.1 Det har blivit viktigare för apoteken att introducera egna varumärken på receptfritt.....	25
4.2 E-handel med receptfria läkemedel ökar	26
4.3 30 procent billigare att handla online hos apotekskedjorna jämfört med på apoteket.....	27

5	Prisutveckling på apotek och utanför apotek sedan 2009	29
5.1	Receptfria läkemedel är billigast i butik.....	33
6	Slutsatser	39
	Referenser	41
	Bilaga 1 Tabeller och figurer från Copenhagen Economics underlagsrapport	42

Sammanfattning

I denna rapport görs en prisjämförelse av receptfria läkemedel på apotek och utanför apotek. I urvalet ingår de receptfria läkemedel som har störst omsättning mätt i antalet försålda förpackningar inom kategorierna värk & feber, förkylning, allergiska symtom, magbesvär, ögonbesvär och rökavvänjning. Omsättningen på dessa produkter låg på knappt 1,2 miljarder kronor år 2015, vilket motsvarar en fjärdedel av marknaden för receptfria läkemedel. Jämförelsen avser prisutvecklingen över tid på de utvalda produkterna sedan omregleringen av apoteksmarknaden 2009 fram till 1 juli 2016.

Merparten av de receptfria läkemedel som säljs utanför apotek säljs i livsmedelsbutiker eller på varuhus. E-handel av receptfria läkemedel ökar kraftigt men från mycket låga nivåer. I dagsläget står e-handeln för ungefär fyra procent av det totala försäljningsvärdet på receptfria läkemedel. Tyvärr är det inte möjligt att särskilja apotekens eller övriga butikers e-handelspriser från pris i butik. Sammantaget ska därför alla resultat när det gäller e-handel tolkas med försiktighet. De relativt begränsade erfarenheterna i studien är delvis motstridiga när det gäller prisnivån inom e-handel.

Sedan omregleringen 2009 har priserna på de i denna undersökning utvalda receptfria läkemedlen blivit billigare utanför apotek jämfört med på apotek. Priserna för receptfria läkemedel låg i genomsnitt 11 procent lägre utanför apotek jämfört med på apotek. Det finns dock stora variationer, både inom och mellan olika läkemedelskategorier. Störst skillnad finns inom kategorin värk och feber där priserna för samma produkter i genomsnitt ligger 22 procent lägre utanför apotek jämfört med på apotek.

En slutsats av undersökningen är att priserna på apotek för receptfria läkemedel inte har påverkats nämnvärt av den ökande konkurrensen från nya försäljningsställen utanför apotek, åtminstone inte för de storsäljande produkterna.

Det är viktigt att påpeka att på grund av omregleringen har generika i högre grad trätt in på marknaden för receptfria läkemedel. Utan omregleringen hade förmodligen denna utveckling inte kunnat ske. En effekt av omregleringen är alltså att konsumenterna fått fler varumärken att välja mellan inom exempelvis kategorin värk och feber. Än så länge är det dock främst apoteken som tillhandahåller generiska receptfria läkemedel.

Försäljningsställen utanför apotek tillhandahåller i de flesta fall ett betydligt smalare sortiment av receptfria läkemedel och främst läkemedel mot värk och feber, förkylning och rökavvänjningsprodukter. De tillhandahåller dessutom vanligtvis endast de mest kända varumärkena med högst omsättning.

Sammanfattningsvis så indikerar resultaten att apoteken inte konkurrerar med pris på receptfria läkemedel. En apoteksaktör har uppgivit att det inte går att priskonkurrera med ett renodlat internetapotek. För de konsumenter som är aktiva och jämför priser på receptfria läkemedel mellan olika försäljningsställen och olika utbytbara preparat på substansnivå finns möjligheten att hitta billigare alternativ, då det på enstaka artiklar kan vara stora pris-skillnader beroende av var läkemedlet köps in. Erfarenheterna som presenteras i rapporten visar på det hela taget att originalpreparat kan vara billigare utanför apotek men att den som är beredd att köpa generika kan få lägre priser även på apoteket.

1 Begrepp och förkortningar

I den här rapporten används följande begrepp och förkortningar:

Apotek – ett apotek som går att besöka fysiskt och har tillstånd av Läkemedelsverket att bedriva apoteksverksamhet.

Aktiv substans – det ämne i ett läkemedel som ger en medicinsk effekt. Ett läkemedel kan innehålla flera aktiva substanser.

Butik – livsmedelsbutiker, varuhus, närbutiker, bensinstationer.

Egenvård – med egenvård menas när någon inom hälso- och sjukvården har bedömt att en person själv eller med hjälp av någon annan kan utföra en hälso- och sjukvårdsåtgärd.

EMV – egna varumärken. Flera apotek säljer bland annat generika under egna varumärken.

Generika – medicinskt utbytbara läkemedel med samma aktiva substans som ett originalläkemedel.

Internetbutik – butiker endast tillgängliga på internet som inte är apotek. De har licens av Läkemedelsverket att bedriva distanshandel med receptfria läkemedel.

Internetapotek – ett apotek som finns tillgängligt på internet och har tillstånd av Läkemedelsverket att bedriva apoteksverksamhet.

Läkemedelsförmånen – läkemedel som omfattas av det statliga högkostnadsskyddet.

Läkemedel utanför förmånen – receptbelagda läkemedel som inte omfattas av det statliga högkostnadsskyddet.

Partihandelstillstånd – utfärdas av Läkemedelsverket. Partihandel med läkemedel innefattar all hantering av ett läkemedel från det att det frisläppts från tillverkaren tills dess att det når detaljhandelsledet, dvs. apoteket eller försäljningsstället.

Rekvositionsläkemedel – används främst inom slutenvården och upphandlas av landstingen.

TLV – Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket.

2 Inledning

Läkemedelsmarknaden kan delas i fyra olika delmarknader och omsatte totalt 40,6 miljarder kronor år 2015. Receptbelagda läkemedel inom förmånen omsatte 24,7 miljarder kronor. Rekvisitionsläkemedel som i huvudsak används inom sjukhusvården omsatte 7,6 miljarder kronor. Receptbelagda läkemedel utanför förmånen omsatte 3,7 miljarder kronor och receptfria läkemedel omsatte 4,6 miljarder kronor år 2015.¹

2.1 Andelen receptfria läkemedel i Sverige är förhållandevis låg

Sverige har i jämförelse med andra Europeiska länder en förhållandevis liten andel receptfria läkemedel. I en jämförelse med EU-8² framgår att Sverige år 2012 hade 110 receptfria läkemedelssubstanser jämfört med Tyskland som hade 178. Sverige har dessutom höga priser på receptfritt i en internationell jämförelse. I Sverige låg genomsnittspriset på 8,3 EUR per enhet. Bland EU-8 var det enbart Belgien som hade högre priser med i genomsnitt 8,5 EUR per enhet. Frankrike och Holland hade lägst priser med 4,5 EUR respektive 5,2 EUR per enhet.³

¹ Källa: TLV, Läkemedelsmarknaden 2015.

² I EU 8 ingår här Tyskland, Storbritannien, Frankrike, Spanien, Nederländerna, Italien, Belgien och Sverige.

³ Källa: Observatoire européen sur l'automédication, 2014.

Även om Sverige i jämförelse med andra länder inom EU har en förhållandevis liten andel receptfria läkemedel finns det områden där Sverige varit föregångare som exempelvis antihistaminer och magsårsmediciner.⁴

En orsak till att det skiljer sig mellan länder när det gäller tillgången till receptfria läkemedel är tillgången till sjukvård och terapitraditioner. När läkemedel görs receptfria minskar det ofta kostnaden för samhället. Men det är tillverkaren själv som ansöker om receptfritt.⁵

2.2 Mer än 5 500 försäljningsställen för receptfritt utanför apotek

1 juni 2008 omreglerades apoteksmarknaden i Sverige och sedan 1 november 2009 är det tillåtet att försälja vissa receptfria läkemedel på andra försäljningsställen än apotek, exempelvis i butik och via nätet i form av distanshandel. Enligt Läkemedelsverket fanns det i december 2016 cirka 5 500 försäljningsställen utanför apotek i Sverige. Det är Läkemedelsverket som beslutar om vilka läkemedel som får försälas receptfritt utanför apotek. Mer än 2 000 olika receptfria artiklar får försälas utanför apotek, men i realiteten har de flesta försäljningsställen utanför apotek bara en bråkdel av dem. Främst de läkemedel med stor efterfrågan som exempelvis Alvedon, Ipren och Treo.

⁴ Källa: SOU 2008:33, Detaljhandel med läkemedel.

⁵ <https://www.dagensapotek.se/artiklar/2014/10/06/stora-skillnader-nar-lander-lat-lakemedel-bli-receptfria/>

Enligt E-hälsomyndigheten uppgick försäljningsvärdet av receptfria läkemedel utanför apotek till 878 miljoner kronor (exklusive moms) år 2015. Alvedon hade störst försäljningsvolym (mätt i antalet förpackningar) följt av Treo och Iprex. De här tre läkemedlen hade ett försäljningsvärde tillsammans på 343 miljoner kronor. Hela marknaden för receptfria läkemedel hade ett försäljningsvärde på 4,3 miljarder kronor 2015, så den huvudsakliga försäljningen av receptfria läkemedel sker fortfarande på apotek även om andelen som försäljs utanför apotek har ökat snabbt sedan omregleringen.

Konsumenterna har generellt låg kännedom om prisskillnader på receptfria läkemedel. Bara 30 procent av konsumenterna gör prisjämförelser av receptfria läkemedel jämfört med hemelektronik där 85 procent gör prisjämförelser.⁶

Det finns en trend i Sverige att allt fler läkemedel blir receptfria och således växer utbudet på marknaden. Sedan 2003 har Läkemedelsverket beviljat 42 produkter receptfrihet, bland annat utvärtes svampmedel, läkemedel mot allergi och akuta p-piller (dagen efter-piller).⁷

2.3 Prissättning på receptfria läkemedel

I Sverige råder helt fri prissättning på receptfria läkemedel. Till skillnad från receptbelagda läkemedel så utgår även 25 procent moms på receptfria läkemedel. Det är även tillåtet att marknadsföra receptfria läkemedel mot allmänheten, vilket inte är tillåtet för receptbelagda läkemedel. Varumärket på receptfria läkemedel kan därför ha ett större värde än på receptbelagda läkemedel.

⁶ HUI Research, *Prisskillnader och köpbeteenden på apoteksmarknaden*, 2015.

⁷ Läkemedelsverket, *Slutrapport kartläggning av receptfria läkemedel*, 2015.

Ett exempel är Alvedon, där den aktiva substansen är paracetamol. Det finns en mängd generika när det gäller paracetamol men varumärket Alvedon har det klart största försäljningsvärdet bland läkemedel där paracetamol är den aktiva substansen.

Eftersom receptfria läkemedel idag säljs på en mängd olika försäljningsställen men före omregleringen endast på apotek, och då endast av den dåvarande monopolisten Apoteket AB är det intressant att analysera hur priserna på apotek har påverkats. Syftet med reformen av apoteksmarknaden var att ge konsumenterna en ökad tillgänglighet, prispress och en säker samt ändamålsenlig läkemedelsanvändning⁸.

2.4 Ingen skyldighet att tillhandahålla receptfria läkemedel

Det finns ingen reglerad skyldighet att tillhandahålla receptfria läkemedel, till skillnad från den som gäller för receptbelagda läkemedel. Apoteken eller försäljningsställen utanför apotek bestämmer själva vilket sortiment de vill tillhandahålla av receptfria läkemedel från Läkemedelsverkets lista på godkända receptfria läkemedel.

Det finns inte heller några listor på vilka receptfria läkemedel som är utbytbara mot varandra som det finns inom utbytessystemet av receptförskrivna läkemedel som täcks av läkemedelsförmånen. Frågan har utretts och Konkurrensverket har bland annat efterfrågat sådana listor som viktig konsumentinformation. Men Läkemedelsverket har motsatt sig en sådan form av konsumentupplysning. Ett av skälen är att receptfria läkemedel är avsedda för

⁸ SOU 2008:33, *Detaljhandel med vissa receptfria läkemedel*.

egenvård, där konsumenten själv förväntas välja lämplig produkt och utbytessystemet för receptbelagda läkemedel är anpassat för individuell anpassad förskrivning.⁹

2.5 Omregleringen bidrog till att generika i högre grad trädde in på marknaden

Statskontoret konstaterade i sin slutrapport *Omreglering av apoteksmarknaden (2013)* att prisökningstakten på receptfria läkemedel började mattas av i början av 2010 när Apoteket AB mötte konkurrens. Statskontoret konstaterade också att sedan omregleringen 2009 har ett antal nya varumärken i form av generiska alternativ inom kategorierna värk & feber, allergiska symptom, rökavvänjning etc. trätt in på marknaden för receptfria läkemedel och de håller generellt lägre priser än originalen. Exempelvis hade fyra nya varumärken tillkommit som innehåller substansen paracetamol, där priserna låg mellan 15–30 procent lägre än originalen Alvedon och Panodil. Fyra nya varumärken som innehåller substansen ibuprofen har också introducerats och där låg priserna mellan 20–40 procent lägre på en förpackning med 20 tabletter 500 milligram jämfört med originalet Ipren. I sin rapport konstaterade Statskontoret avslutningsvis att sannolikt hade de nya varumärkena inte introducerats på marknaden om inte omregleringen genomförts. Enligt läkemedelstillverkarna blev det intressant när en mängd nya försäljningsställen och försäljningskanaler tillkom genom omregleringen.¹⁰

⁹ Läkemedelsverket, *Regeringsuppdrag – utbytbart av receptfria läkemedel*, 2012.

¹⁰ Statskontoret, *Slutrapport omreglering av apoteksmarknaden*, 2013.

Helt nya försäljningskanaler har alltså tillkommit på senare år som renodlade internetapotek, där kunden beställer online och sedan får sina läkemedel hemlevererade direkt i brevlådan. Internetapoteken konkurrerar främst med lägre priser och snabba leveranser.

2.6 Regelverk för försäljning av receptfria läkemedel utanför apotek

Detaljhandel med vissa receptfria läkemedel på andra försäljningsställen än öppenvårdsapotek, regleras i lag, (2009:730) om handel med vissa receptfria läkemedel. Det finns några grundkrav för att bedriva ett försäljningsställe som tillhandahåller vissa receptfria läkemedel:

- Anmälningsskyldighet till Läkemedelsverket innan försäljningen startar upp.
- Försäljningsstället måste ha ett egenkontrollprogram.
- Läkemedlen måste köpas in från en leverantör som har partihandelstillstånd. Det är alltså inte tillåtet att köpa in på apotek eller annan butik och sedan försälja vidare.
- Läkemedlen får bara säljas till kunder som fyllt 18 år.
- Läkemedlen måste förvaras inlåsta eller under direkt uppsikt av personal.

Enligt lag så är också de försäljningsställen som säljer receptfria läkemedel skyldiga att rapportera in försäljningsdata till E-hälsomyndigheten fyra gånger per år. Kommunerna kontrollerar verksamheterna och Läkemedelsverket är tillsynsmyndighet.

2.7 Syfte med denna rapport

Syftet med denna rapport är att visa hur priserna på receptfria läkemedel har påverkats på apotek över tid sedan 2009 fram till 1 juli 2016 på grund av konkurrensen från nya försäljningskanaler utanför apotek som i butik, internetbutik och renodlade internetapotek.

Urvalet när det gäller receptfria läkemedel begränsas till ett 20-tal storsäljande produkter på substansnivå¹¹ indelade i kategorierna värk & feber, förkylning, magbesvär, allergiska symptom, ögonbesvär och rökavvänjning som alla försäljs på apotek, i butik och på internetapotek. Urvalet är representativt då några få produkter står för en stor del av omsättningen när det gäller receptfria läkemedel. I rapporten redovisas genomsnittspriser för de aktuella läkemedlen över tid enligt formeln försäljningsvärde/volymer.

2.8 Data och metod¹²

Copenhagen Economics har på uppdrag av Konkurrensverket bidragit med insamling och ekonomisk analys av prisdata och volymer. Uppgifter om försäljningsdata avseende receptfria läkemedel har Copenhagen Economics hämtat från E-hälsomyndigheten. Ett kriterium för urvalet av läkemedel är att de aktuella produkterna i möjligaste mån försäljs på apotek, i butik och via e-handel. För urvalet av bäst försäljande receptfria läkemedel har Copenhagen Economics valt de mest populära läkemedelen

¹¹ Sverige hade år 2012 110 receptfria läkemedelssubstanser.

¹² Hela avsnitten 2.8, 2.9, är hämtade från Copenhagen Economics underlagsrapport, *Nya konkurrensförhållanden för receptfria läkemedel- vad har hänt med prisutvecklingen sedan 2009*, oktober 2016.

enligt webbplatserna hos Apoteket AB, Apoteket Hjärtat, Kronans Apotek, Apoteksgruppen, Apotea och ICA.

2.9 Tre centrala frågor

- Ligger priserna på storsäljande receptfria läkemedel på apotek över priserna utanför apotek?
- Hur påverkas priserna på receptfria läkemedel av konkurrensen från renodlade onlineaktörer?
- Har priserna på de bäst säljande receptfria läkemedlen sänkts på apotek pga. ökad konkurrens?

För att besvara frågorna har Copenhagen Economics valt ut 29 representativa läkemedel på substansnivå inom de angivna kategorierna. För varje läkemedelssubstans har den produktartikel med störst försäljningsvolym, mätt i antal förpackningar, valts ut.

Ligger priserna på storsäljande receptfria läkemedel på apotek över priserna utanför apotek?

För att besvara denna frågeställning används årliga genomsnittspriser från och med 1 november 2009 till och med 1 juli 2016. Apoteken rapporterar totalt försäljningsvärde och antal sålda artiklar, utifrån vilket genomsnittspriset beräknats. Prisdiskriminering i form av mängdrabatter och kundklubbserbjudanden fångas således in i dessa siffror. Det går däremot inte att avgöra hur vanligt förekommande sådant beteende är, eller om detta leder till stora prisskillnader mellan olika kundsegment.

Hur påverkas priserna på receptfria läkemedel av konkurrensen från renodlade onlineaktörer?

För att besvara frågan gjordes en jämförelse av prisnivåer i september 2016, då E-hälsomyndigheten inte separerar försäljning på distans saknas historisk data över renodlad e-handel. En manuell komplettering gjordes därför där dagens priser samlades in för ett antal onlineaktörer. En översikt över de olika datakällor som använts finns i tabell 1. Täckningsgraden för respektive kategori återfinns i tabell 16 i bilaga 1.

Tabell 1 Använda datakällor för försäljning utanför och på apotek

	Utanför apotek	Apotek
Butik	E-hälsomyndigheten	E-hälsomyndigheten
E-handel	Mathem, CDON, Shopping4Net	Apotea

Källa: Copenhagen Economics.

E-handelspriser samlades in för företag som huvudsakligen ägnar sig åt internetförsäljning. Företag som erbjuder försäljning online men som inte har detta som huvudsyssla, exempelvis vissa dagligvarukedjor, exkluderades. Utifrån dessa kriterier valdes internetapoteket Apotea samt tre internetbutiker med licens¹³ att sälja receptfria läkemedel som har störst total omsättning, det vill säga CDON, Mathem och Shopping4Net, ut för prisjämförelsen. Priser samlades in för samtliga artiklar som ingår i underlaget från E-hälsomyndigheten och som ingår i företagets sortiment. Insamlingen gjordes den 12 september 2016.

¹³ De har tillstånd att bedriva distanshandel med vissa receptfria läkemedel från Läkemedelsverket.

Jämförelsen görs med hjälp av ett prisindex, där priserna normeras med priserna på apotek. Varje artikel ges samma vikt. Även ett vägt index konstruerades baserat på omsättningen för respektive artikel, som en test av robusthet¹⁴

Har priserna på de bäst säljande receptfria läkemedlen sänkts på apotek på grund av ökad konkurrens?

För att undersöka den avslutande frågeställningen skapades ett jämförelseindex. Indexet utgörs av de bäst säljande receptfria läkemedlen som endast får säljas på apotek, och som ingår i samma kategorier som ingått i resterande delar av studien. Först valdes de 50 bäst säljande läkemedlen, mätt som antal sålda artiklar januari 2010–juli 2016. Dessa rensades sedan för djurläkemedel samt traditionellt växtbaserade läkemedel. Sist rensades så att endast läkemedel ingår från de kategorier som inkluderats i resten av studien. En fullständig lista över de läkemedel som ingår i jämförelseindexet återfinns i bilaga 1.

För att få bästa möjliga bild av vad prisutvecklingen sedan 2009 kan bero på och hur den kan tänkas fortsätta i framtiden har de fyra största apotekskedjorna fått möjlighet att kommentera resultatet av analysen av prisutvecklingen för receptfria läkemedlen 2009–2016. Copenhagen Economics har fått svar från en av apotekskedjorna.

¹⁴ Huvudresultaten är kvalitativt desamma om det omsättningsvägda indexet används, se bilaga 1.

3 De största receptfria läkemedlen på substansnivå

Tabell 2 Receptfria läkemedel, försäljning utanför apotek
De 20 största läkemedelssubstanserna 2015

Läkemedelsgrupp (ATC)	Miljoner kronor (AUP)		
	2014	2015	Förändring %
N02BE01 - paracetamol	171	146	-14,9
M01AE01 - ibuprofen	112	134	19,1
N07BA01 - nikotin	124	133	6,8
N02BA51 - acetylsalicylsyra, kombinationer exklusive neuroleptika	112	119	6,5
R01AA07 - xylometazolin	91	103	12,2
R01AA05 - oximetazolin	50	54	7,6
R02AA03 - 2,4-diklorobensylalkohol	33	41	21,9
M02AA15 - diklofenak	18	23	24,6
A02AD01 - aluminium-, kalcium- och magnesiumsalter	14	16	12,0
A01AD02 - bensydamin	9	11	21,1
R06AX13 - loratadin	11	10	-9,2
R01AB06 - xylometazolin	9	9	3,2
R02AB30 - gramicidin	9	9	-2,0
R05CB02 - bromhexin	9	9	0,1
A02BA03 - famotidin	6	7	7,3
R05CA03 - guajfenesin	5	5	13,4
R06AX22 - ebastin	6	5	-18,2
D06BB03 - aciklovir	3	3	12,4
A06AG11 - natriumlaurylsulfacetat, inkl. kombinationer	1	3	142,2
R01AC02 - levokabastin	4	3	-15,3
Källa: E-hälsomyndigheten			

På substansnivå är de tre största läkemedelsgrupperna paracetamol, ibuprofen och nikotin (rökavvänjning). Detta är en trend som har varit densamma sedan det blev tillåtet att försälja vissa receptfria läkemedel utanför apotek. Under 2015 sjönk försäljningsvärdet av paracetamol jämfört med föregående år då det från 1 november

2015 blev förbjudet att försälja paracetamol i tablettform utanför apotek. I flytande form får paracetamol fortsatt försälas utanför apotek.

Tabell 3 **Receptfria läkemedel, försäljning på apotek**
De 20 största läkemedelssubstanserna 2015

Läkemedelsgrupp (ATC)	Miljoner kronor (AUP)		
	2014	2015	Förändring %
N07BA01 - nikotin	496	509	2,6
N02BE01 - paracetamol	291	324	11,0
M01AE01 - ibuprofen	166	181	8,9
M02AA15 - diklofenak	110	130	18,1
A02BC01 - omeprazol	114	122	6,5
N02BA51 - acetylsalicylsyra, kombinationer exklusive neuroleptika	122	118	-3,1
R01AA07 - xylometazolin	106	113	7,0
M01AB05 - diklofenak	95	93	-1,8
R01AD09 - mometason	81	92	12,9
R02AA03 - 2,4-diklorobensylalkohol	65	74	13,5
A02AD01 - aluminium-, kalcium- och magnesiumsalter	54	56	3,3
A01AA01 - natriumfluorid	57	54	-4,5
R05CB02 - bromhexin	47	50	6,9
R01AA05 - oximetazolin	48	49	1,4
D02AE01 - karbamid	38	46	21,2
R05DA07 - noskapin	44	46	5,2
C05AA01 - hydrokortison	48	45	-5,8
S01XA20 - tårsubstut och övriga indifferent medel	41	44	8,8
D07AA02 - hydrokortison	38	40	6,1
R06AX13 - loratadin	44	39	-10,3
Källa: E-hälsomyndigheten			

De tre största läkemedelsgrupperna på substansnivå är nikotin, paracetamol och ibuprofen. Det är samma läkemedelsgrupper som utanför apotek men inbördes rangordning skiljer sig åt.

3.1 Omsättning för de utvalda läkemedlen i rapporten

I tabell 4 redovisas försäljningsvärdet år 2015 på de mest omsatta receptfria läkemedlen i denna rapport. Läkemedlen har delats in i sex olika kategorier utifrån symptom. Det läkemedel som hade enskilt störst försäljningsvärde är Alvedon följt av Ipren och Treo.

Tabell 4 Omsättning för receptfria läkemedel i studien, år 2015¹⁵

Område	Läkemedel	Artikel	Omsättning kronor
Värk & feber	Treo	Brustablett 500 mg/ 50 mg, 20 st	137 401 472
	Treo	Brustablett 500 mg/ 50 mg, 3x20 st	50 637 743
	Treo citrus	Brustablett 500 mg/ 50 mg, 20 st	12 189 172
	Voltaren	Gel 116 mg/g, 50 g	12 214 705
	Voltaren	Gel 232 mg/g, 50 g	74 123 352
	Voltaren T	Dragerad tablett 25 mg, 20 st	29 172 901
	Ipren	Filmdragerad tablett 400 mg, 10 tabletter	10 853 222
	Ipren	Filmdragerad tablett 400 mg, 30 tabletter	176 923 291
	Naproxen Orifarm	Tablett 250 mg 20 tabletter	15 906 386
	Pronaxen	Tablett 250 mg 20 tabletter	3 684 150
	Alvedon	Brustablett 500 mg 20 st	32 505 832
	Alvedon	Filmdragerad tablett 500 mg, 20 st	169 670 587
	Alvedon	Tablett 500 mg, 20 st	1 649 323

¹⁵ Tabellen anger de läkemedel som inkluderats samt vald artikel för respektive läkemedel. För varje läkemedel har den bäst säljande artikeln valts ut. Urvalet baseras på toppsäljande receptfria läkemedel i respektive kategori hos Apoteket Hjärtat, Kronans Apotek, Apoteket AB, Apotea, Apoteksgruppen och ICA.

forts.

Område	Läkemedel	Artikel	Omsättning kronor
Förkylning	Strepsils	Sugtablett 24 st	56 497 081
	Nezeril	Nässpray lösning 05 mg/ml, 7,5 ml	48 929 516
	Otrivin	Nässpray lösning 1 mg/ml, 10 ml	66 708 644
Allergiska symptom	Kestine	Filmdragerad tablett 10 mg, 10 tabletter	10 207 194
	Livostin	Ögondroppar suspen- sion 05 mg/ml, 4 ml	18 996 550
	Loratadin Actavis	Tablett 10 mg, 28 st	2 202 594
	Nasonex	Nässpray suspension 50 mikrog/dos, 60 doser	57 327 228
Magbesvär	Dulcolax	Enterotablett 5 mg 30 tabletter	14 704 088
	Pepcid	Tablett 10 mg, 24 st	15 743 304
	Dimor	Filmdragerad tablett 2 mg, 16 st	20 096 619
	Postafen	Tablett 25 mg, 10 st	17 953 345
	Dimetikon Meda	Kapsel mjuk 200 mg 100 st	6 877 942
	Calma	Medicinskt tuggumm i 20 mg, 10 st	5 518 997
	Imodium Plus	Tablett 2 mg/125 mg 12 tabletter	8 967 105
Ögonbesvär	Noviform	Ögonsalva 5 %, 5 g	17 291 374
	Artelac	Ögondroppar lösning 10 ml	5 228 246
	Cleari	Ögondroppar lösning 012 mg/ml, 5 ml	1 350 425
	Lomudal	Ögondroppar lösning 20 mg/ml, 5 ml	5 093 629
Rök- avvänjning	NiQuitin Clear	Depotplåster 14 mg/ 24 timmar, 7 st	6 373 743
	Nicorette Fruktmint	Medicinskt tuggummi 2 mg, 30 st	18 434 841
	Nicotinell Mint	Medicinskt tuggummi 2 mg, 24 st	12 288 076
	Zonnic Mint	Munhålepulver i portionspåse 4 mg, 20 st	32 871 933
Total omsättning			1 176 594 610

Källa: Copenhagen Economics baserat på uppgifter från E-hälsomyndigheten.

4 Receptfria läkemedel utgör en viktig intäktskälla för apoteken

För apoteken står försäljning av läkemedel inom förmånen för cirka 75 procent av omsättningen. Staten menar att detta är apotekens grunduppdrag och ersätter apoteken med en fast reglerad ersättning per expedierad förpackning. Ersättningen baseras på priset och om det är ett läkemedel med eller utan generisk konkurrens. Resterande del av apotekens omsättning består av försäljning av receptfria läkemedel, handelsvaror och receptbelagda läkemedel utanför förmånen. Enligt Sveriges Apoteksförening (2016) uppgick receptfria läkemedel till 10 procent av apotekens omsättning år 2015. Handelsvaror och övriga tjänster uppgick till 15 procent av omsättningen.

4.1 Det har blivit viktigare för apoteken att introducera egna varumärken på receptfritt

När det gäller receptfria läkemedel så har en del av apoteksaktörerna satsat på att utveckla egna varumärken (EMV), framför allt inom kategorin värk och feber där omsättningen är som störst mätt i antal förpackningar och kronor. Det är ett sätt för apoteken att möta konkurrensen från försäljningsställen utanför apotek. EMV har ökat utbudet av receptfria läkemedel och gett konsumenterna lägre priser.¹⁶

Läkemedelsverket har inte varit odelat positiv till denna utveckling, då man befarat att sortimentet av receptfria läkemedel kommer att urholkas. Konkurrensverket har haft en annan syn och menade 2010 att EMV på receptfria läkemedel kan leda till prispress till

¹⁶ Sveriges Apoteksförening, *Branschrappport*, 2016.

nytta för konsumenterna. Den apoteksaktör som kommit längst med utveckling av EMV för receptfria läkemedel är Apoteket AB som säljer olika typer av receptfria läkemedel under sitt varumärke Apofri. Produkterna går även att köpa hos andra apoteksaktörer, bland annat Kronans Apotek. Andra apotekstörer har lånat ut sitt varumärke till generikatillverkare och på så sätt skapat sina egna EMV.

Eftersom prissättningen är helt fri på receptfria läkemedel kan apoteken i större grad påverka sina handelsmarginaler och således blir EMV extra intressanta. Fortfarande försäljs 80 procent av alla receptfria läkemedel (beräknat på försäljningsvärdet) på apotek. Detta gör att apoteksaktörerna upplever att de konkurrerar främst med priser via e-handel och inte på apoteket. E-handel blir allt viktigare som konkurrensmedel och speciellt när det gäller receptfria läkemedel som är avsedda för egenvård.

Ett viktigt konkurrensmedel för apoteken gentemot försäljningsställen utan apotek är alltså ett bredare sortiment av generika till storsäljande produkter som exempelvis Alvedon eller Iprex, där priserna på de generiska alternativen är lägre.

4.2 E-handel med receptfria läkemedel ökar

E-handel med läkemedel har ökat kraftigt de senaste åren men från en mycket låg nivå. Den del av marknaden som ökar mest är den receptfria delen. En brist är att ingen säker uppgift finns för e-handelns framväxt, något som även TLV påpekat som ett viktigt utvecklingsområde. Enligt TLV finns det ett behov att kunna särskilja hur stor andel som sker vid expediering i butik från den som

sker på distans för apotek som inte är renodlade internetapotek¹⁷. Detta behov har även i vår studie blivit uppenbart.

För receptbelagda läkemedel som beställs via e-handel är öknings-takten betydligt lägre. En orsak kan vara att vid uthämtning av receptbelagda läkemedel är kunderna mer i behov av läkemedlet direkt samma dag som det förskrivs och även av rådgivning och då blir e-handel inte alltid ett alternativ.

De första åren efter omregleringen 2009 var de nya apoteksaktörerna fullt upptagna med att utveckla det fysiska apoteksnätet men nu har marknaden gått in i en mognadsfas och då har nya försäljningskanaler som e-handel blivit betydligt viktigare. Det dröjde dock till 2015 innan alla apotekskedjor kunde erbjuda sina kunder E-handel. Enligt Sveriges Apoteksförenings branschrapport för 2016 står dock e-handeln bara för fyra procent av den totala omsättningen i branschen. Tillkomsten av rena internetapotek, som Apotea, har inneburit att priskonkurrensen på receptfria läkemedel har ökat.

4.3 30 procent billigare att handla online hos apotekskedjorna jämfört med på apoteket

Som tidigare nämnts köps de flesta receptfria läkemedel fortfarande på apotek men andelen som köps online ökar kraftigt. Sedan omregleringen har det tillkommit många nya apotek och apoteken har också generellt längre öppettider än på monopoltiden. Även om apotekskedjorna var sent ute med e-handel verkar den på senare tid ha tagit fart. Från att tidigare ha begärt betalt för fraktkostnad vid leverans av receptfria läkemedel som beställs online verkar den nu ha försvunnit, åtminstone för de kunder som är med i de olika apotekskedjornas kundklubbar. Apotekskedjorna har börjat sänka

¹⁷ TLV, 2016års uppföljning av apoteksmarknaden, 2016.

priser på vissa produkter om de köps på nätet istället för på apoteket. I tabell 5 görs en prisjämförelse av tre storsäljande receptfria läkemedel, beroende av om de köps på apoteket eller online hos någon av apoteksaktörerna. Jämförelsen har gjorts mellan Apoteket AB, Apoteket Hjärtat och Apotea.

Tabell 5 Jämförelse av priser på apotek respektive online, kronor/förpackning

Läkemedel	Apotek Apoteket AB	Apotek Apoteket Hjärtat	Online Apoteket AB	Online Apoteket Hjärtat	Online Apotea
Alvedon 500 mg 20 tabletter	40,50	40,50	27	26	26
Ipren 400 mg 30 tabletter	56	56	35	35	35
Nasonex 500 mg 60 doser	119	119	83	83	83

Källa; Egen sökning gjord 2017-01-19 på www.medicinpriser.se

Jämförelsen indikerar att de båda apotekskedjorna har anpassat sina onlinepriser för de här storsäljande produkterna till samma nivåer som hos det rena internetapoteket Apotea, men de är fortfarande betydligt dyrare om kunden besöker apoteket. En tub av nässprayen Nasonex 50 mikrogram med 60 doser kostar hos Apotea 83 kronor. Online hos Apoteket AB och Apoteket Hjärtat kostar den också 83 kronor men på apoteket kostar den istället 119 kronor hos de båda apotekskedjorna. Sammanfattningsvis kan alltså kunden spara mer än 30 procent på att beställa de här utvalda produkterna online istället för att besöka apoteket. Notera att ingen av de utvalda produkterna är generika utan originalprodukter. Om kunden beställer generiska alternativ online av exempelvis Alvedon eller Ipren kommer priset högst sannolikt att vara ännu lägre.

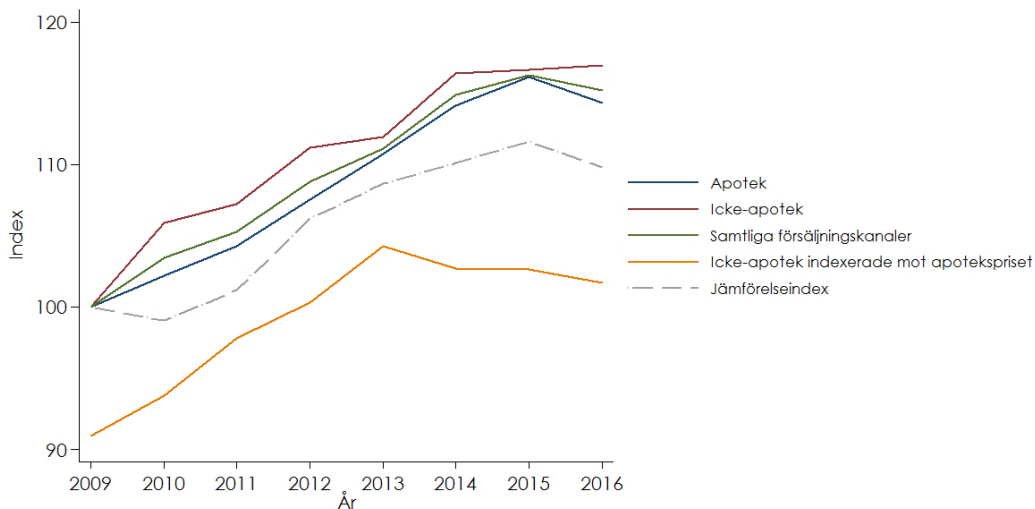
5 Prisutveckling på apotek och utanför apotek sedan 2009¹⁸

För att undersöka effekten av konkurrensutsättningen används ett index konstruerat av prisutvecklingen för några receptfria läkemedel som inte konkurrensutsatts, det vill säga läkemedel som är receptfria men endast får säljas av apotek. Utifrån de 50 bäst säljande receptfria läkemedlen som endast får säljas på apotek inkluderades de som ingår i samma kategorier som läkemedlen i studien, *se bilaga 1 underlagsrapport*.

Enligt figur 1 har priserna på receptfria läkemedel ökat överlag sedan 2009. Under de första åren efter omregleringen av apoteksmarknaden följde priser på både apotek och utanför apotek samma utveckling som jämförelseindexet. Under 2014 börjar priserna minska utanför apotek. Under 2016 har även priserna på apotek minskat. Sedan 2009 har priserna på de receptfria läkemedel som får säljas utanför apotek totalt sett ökat mer än de som endast får säljas på apotek.

¹⁸ Kapitel 5 är hämtat från Copenhagen Economics underlagsrapport, *Nya konkurrensförhållanden för receptfria läkemedel- vad har hänt med prisutvecklingen sedan 2009*, oktober 2016.

Figur 1 Index – prisutveckling för bästsäljande läkemedel på apotek respektive icke- apotek¹⁹

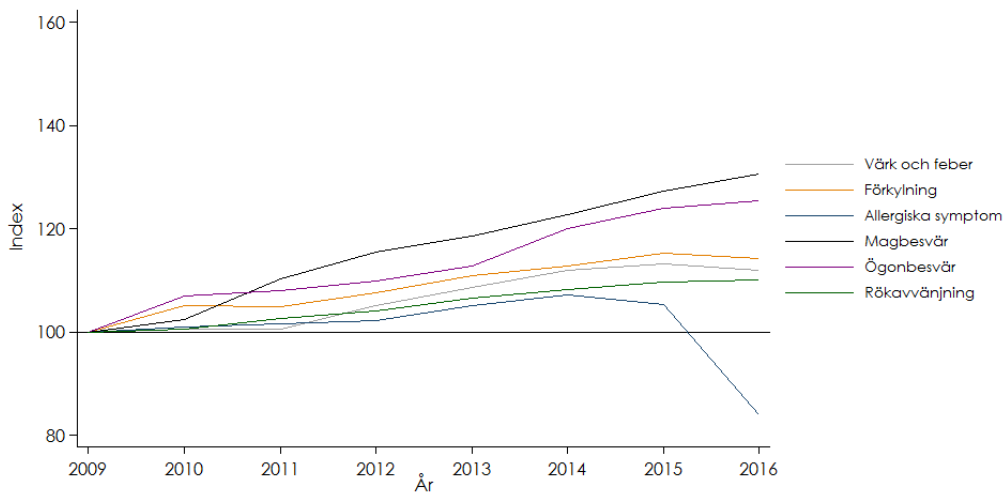
Not: Basår 2009=100. Jämförelseindex består av de bäst säljande receptfria läkemedel i motsvarande läkemedelskategorier som endast får säljas på apotek. Den nedersta linjen visar priser på icke-apotek indexerade mot apotekspriser 2009. Index startar vid 91 då priserna på icke-apotek år 2009 låg knappt 10 procent under apotekens genomsnittspriser.

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten.

¹⁹ Icke-apotek är synonymt med utanför apotek.

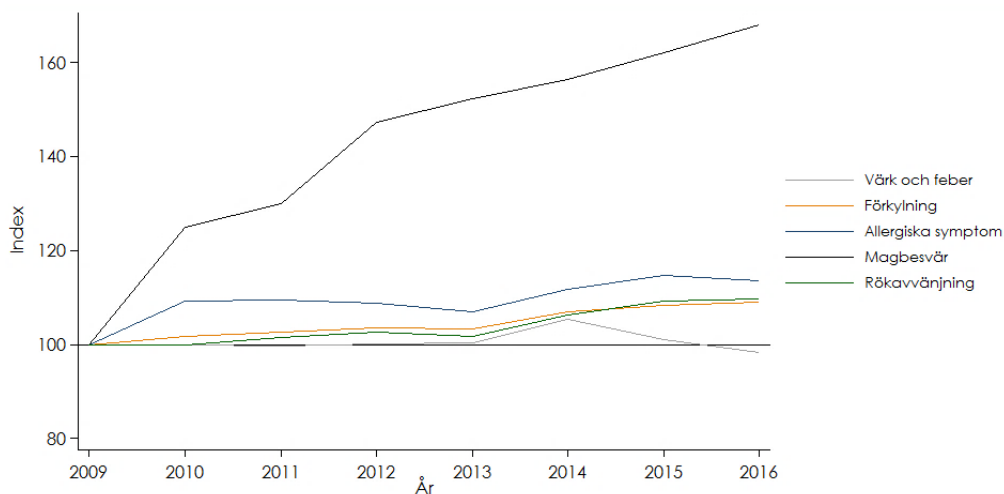
Prisutvecklingen skiljer mellan olika kategorier. Läkemedel mot magbesvär verkar ha sett en betydande prisökning de senaste sju åren både på apotek och utanför apotek, medan priserna på allergiläkemedel sjunkit både på apotek och utanför apotek.

Figur 2 Index prisutveckling för apotek

Not: Basår 2009=100.

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten.

Figur 3 Prisutveckling utanför apotek

Not: Basår 2009=100. För läkemedel mot ögonbesvär saknas nödvändigt dataunderlag 2009 och denna kategori saknas därför utanför apotek.

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten.

Priserna utanför apotek ligger under apotekspriserna för i princip alla artiklar. Detta pekar på att majoriteten av försäljningsställen utanför apotek verkar använda sig av pris som en konkurrensparameter. Vår bedömning är att detta antingen sker för att konkurrera om kunder sinsemellan eller gentemot apoteken. Det faktum att prisskillnaden mellan apotek och övriga kanaler inte verkar ha förändrats i någon stor utsträckning över de senaste sex åren, och t.o.m. ser ut att öka under det senaste året, tyder på att apoteken i första hand försöker konkurrera med övriga försäljningskanaler på andra sätt.

5.1 Receptfria läkemedel är billigast i butik

Tabell 6 Butiker erbjuder det lägsta priset 2016, apotek = 100

	Utanför apotek	Apotek
Butik	89	100
Online	114	94

Not: Butiker innefattar även onlineförsäljning eftersom denna inte särredovisas i den offentliga statistiken, som tillhandahålls av E-hälsomyndigheten. Online bygger därför på en egen undersökning av Copenhagen Economics.

Källa: Copenhagen Economics baserat på egenhändigt insamlad data från Apotea, CDON, Mathem och Shopping4Net same data från E-hälsomyndigheten.

Vi konstaterar att priserna för identiska receptfria läkemedel så gott som utan undantag är högre på apotek än utanför apotek. Igenomsnitt är priset 11 procentenheter lägre utanför apotek, men med betydande variationer mellan och inom olika läkemedelskategorier. Prisskillnaden mellan apotek och utanför apotek har varierat mellan 7–16 procentenheter sedan 2009.

Tabell 7 visar genomsnittspriset för de bästsäljande artiklar som ingår i studien. Totalt sett har prisskillnaden ökat från 2009 till 2016, vilket beror på att apotekspriserna ökat mer än priserna utanför apotek. I genomsnitt har priserna legat cirka elva procent lägre utanför apotek än på apotek under perioden.

Tabell 7 Utveckling i genomsnittligt pris storsäljande produkter på apotek respektive utanför apotek

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Apotek, genomsnittspris	48	49,6	50,4	52,9	55,5	57,1	59,1	58,6
Utanför apotek genomsnittspris	40,7	47,1	48	50,5	52,5	53,2	52,3	51,6
Genomsnittlig prisskillnad (procent)	11,20	9,60	6,90	6,70	9,70	11,20	14,50	16,2

Not: Genomsnittspriser avser ett enkelt genomsnitt av priset på de bästsäljande artiklar som ingår i studien. Genomsnittlig prisskillnad avser genomsnittet av prisskillnaderna för varje enskild produkt som ingår i studien. År 2016 avser perioden 1 januari – 1 juli.

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten.

Ligger priserna på storsäljande receptfria läkemedel på apotek över priserna utanför apotek?

Priser för identiska receptfria läkemedel är så gott som utan undantag högre på apotek än utanför apotek. I genomsnitt är priset 11 procent lägre utanför apotek. I fem av sex kategorier ligger apotekens genomsnittspriser över utanför apotek. Störst skillnad är det bland läkemedel mot värk och feber där utanför apotek i genomsnitt har 22 procent lägre priser. Minst skillnad är det bland magbesvär där utanför apotek har i genomsnitt fyra procent lägre priser. Prisskillnaden mellan apotek och utanför apotek har varierat mellan 7-11 procent sedan 2009, men återfinns för samtliga år.

Tabell 8 Priser utanför apotek låg sex procent under apotek 2016²⁰

Kategori	Index	
	Apotek	Utanför apotek
Värk och feber	100	78
Förkylning	100	91
Allergiska symptom	100	105
Magbesvär	100	96
Ögonbesvär	100	87
Rökavvänjning	100	89
Totalt	100	89

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten.

Det finns stora variationer i pris mellan apotek och utanför apotek se tabell 9. Störst skillnad under 2015 var det för allergiläkemedlet Loratadin Actavis, som var 80 procent dyrare på apoteket. Nässprayen Nasonex var samma år endast en procent billigare. Omkring 80 procent av artiklarna har ett pris som är minst 5 procent högre på apotek. Hälften av artiklarna är minst 10 procent dyrare på apotek. En drivande faktor för detta resultat är att det är stor prisskillnad på artiklar i kategorin värk och feber, vilket även är den kategori som inkluderar flest artiklar. Genomsnittspriset på individuella läkemedel kan dock variera stort från år till år.

²⁰ Index apotek =100.

Tabell 9 Genomsnittlig prisskillnad på receptfria läkemedel mellan apotek och utanför apotek 2015

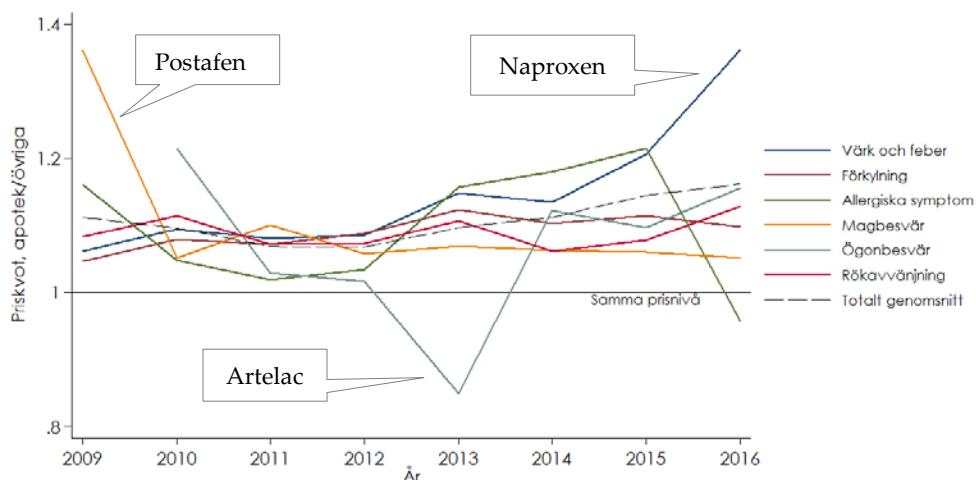
Prisskillnad, apotek/ utanför apotek	>10% dyrare på apotek	5-10% dyrare	0-5% dyrare	Billigare på apotek
Värk och feber	9	1	1	0
Förkylning	2	1	0	0
Allergiska besvär	1	0	2	1
Magbesvär	1	1	2	0
Ögonbesvär	1	2	0	0
Rökavvänjning	0	4	0	0
Totalt	14	9	5	1
Andel i procent	48,3	31,0	17,2	3,4

Not: Prisskillnaden avser år 2015, det senaste helår för vilket det finns data. Prisskillnaden är mätt som apotekens priser över priser utanför apotek.

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten.

I figur 4 visas den genomsnittliga priskvoten för produkterna i respektive kategori mellan 2009 och 2016. Det framgår tydligt att priserna på apotek legat över priserna utanför apotek sedan marknaden konkurrensutsattes 2009. Prisskillnaderna har varierat märkbart för läkemedel mot allergiska symptom, ögonbesvär och värk och feber under perioden. Priskvoten för läkemedel mot magbesvär minskade betydligt initialt, medan priskvoten för förkylningsläkemedel och rökavvänjningsprodukter har varit relativt stabil under hela perioden.

Figur 4 Prisskillnaden varierar mellan kategorier men har i genomsnitt legat relativt stabilt

Not: År 2016 avser försäljning för perioden 1 januari t.o.m. 31 juli, och 2015 är därför sista helår för vilket det finns data. Totalt genomsnitt avser genomsnitt för samtliga artiklar som inkluderats i studien. För en lista över de läkemedel som ingår i varje kategori, se bilaga 1 underlagsrapport. I vissa kategorier förekommer enskilda artiklar med mycket stora prisvariationer, vilka får ett stort genomslag på snittet för den läkemedelskategori där produkten ingår. De fall som gett störst påverkan har markerats i figuren med namn på de läkemedel som drar upp (eller ner) genomsnittspriset.

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten.

Hur påverkas priserna på receptfria läkemedel av konkurrensen från renodlade onlineaktörer?

Internetapotek har cirka sex procent lägre priser än apotek. Utanför apotek gäller det omvända förhållandet. De fysiska butikerna ligger i genomsnitt 25 procent lägre än internetbutikerna. E-handels andel av den totala försäljningsvärdet av receptfria läkemedel är dock fortfarande mycket låg, varför resultaten ska tolkas med försiktighet.

Tabell 10 Apotek är näst dyrast 2016, apotek = 100

Index	Apotek		Utanför apotek	
	Butik	Online	Butik	Online
Värk och feber	100	90	78	116
Förkylning	100	101	91	118
Allergiska symptom	100	102	105	104
Magbesvär	100	99	96	117
Ögonbesvär	100	102	87	105
Rökavvänjning	100	77	89	126
Totalt	100	94	89	114

Not: Kategorierna apotek och utanför apotek innehåller samtliga försäljningsställen inom respektive kategori, såväl fysiska som e-handel. Som e-handel kategoriseras försäljningsställen vars huvudsakliga försäljning sker på distans. Exempelvis ingår inte de stora livsmedelskedjorna. E-hälsomyndigheten separerar inte på försäljning på online och i butik, bl.a. för att denna försäljning endast utgör en liten andel.

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten samt egenhändigt insamlad data från Apotea, Mathem, CDON och Shopping4Net.

– Har priserna på de bäst säljande receptfria läkemedlen sänkts på apotek på grund av ökad konkurrens

Någon tydlig priseffekt av omregleringen av marknaden för receptfria läkemedel går inte att se i denna analys. Priserna följer en liknande utveckling som jämförelseindex, både på apotek och utanför apotek.

6 Slutsatser

Omregleringen av apoteksmarknaden har bidragit till att det idag finns betydligt fler generiska alternativ av receptfria läkemedel än på monopoltiden. För de konsumenter som är aktiva och gör prisjämförelser är det möjligt att köpa utbytbara alternativ av receptfria läkemedel till lägre priser.

Vår undersökning ger däremot inte något stöd för någon tydlig prispress på receptfria läkemedel genom omregleringen av apoteksmarknaden, vilket var ett av de viktiga syftena med reformen.

Priserna har ökat överlag sedan 1 november 2009, då det blev tillåtet att försälja vissa receptfria läkemedel utanför apotek. Från 2014 har dock priserna utanför apotek börjat sjunka. Under första halvåret av 2016 har även priserna på receptfria läkemedel på apoteksjunkit.

Inom de olika kategorierna av läkemedel i vår undersökning finns betydande skillnader över tid när det gäller prisutveckling. Priserna på läkemedel mot mag- och ögonbesvär har haft en betydande prisökning de senaste sju åren. Priserna på läkemedel mot allergibesvär har däremot genomgående sjunkit, både på apotek och utanför apotek.

I undersökningen så ligger priserna utanför apotek under apotekens priser för i princip alla artiklar. Detta indikerar att pris är en viktigare konkurrensparameter utanför apotek jämfört med apotek. Faktum är att prisskillnaderna mellan apotek och utanför apotek inte har förändrats i någon större utsträckning de senaste åren vilket tyder på att apoteken istället konkurrerar på andra sätt, exempelvis genom bredare sortiment, fler generiska alternativ och rådgivning.

Priserna i vår undersökning följer en liknande utveckling som vårt jämförelseindex, både på apotek och utanför apotek. Om ett receptfritt läkemedel endast får säljas på apotek verkar inte ha någon avgörande effekt på priset.

En motsvarande jämförelse som avser prisutveckling utanför apotek sedan 2009 visar att priserna ligger under priserna på apotek för i princip alla artiklar. Speciellt har priserna på läkemedel mot allergiska symtom sjunkit kraftigt det senaste året. En orsak kan vara att även försäljningsställen utanför apotek börjat försälja generiska alternativ till antihistaminer, vilket de inte gjort tidigare. Priset ser således ut att vara en större konkurrensfaktor utanför apotek jämfört med på apotek.

På senare tid har även de stora apotekskedjorna (Apoteket AB, Apoteket Hjärtat, Kronans Apotek) börjat prisdifferentiera om kunden köper läkemedlet på apoteket eller i apotekens webbutik. I vår undersökning av tre storsäljande receptfria läkemedel är det mellan 20–33 procent billigare att handla online hos två av de största apotekskedjorna än att handla samma läkemedel på deras respektive apotek. Vi gjorde jämförelsen på varumärkena Alvedon, Ipren och Nasonex. Jämförelsen indikerar att även de stora apotekskedjorna har börjat priskonkurrera åtminstone på storsäljande receptfria läkemedel online.

Konkurrensverket menar att på grund av den kraftiga ökningen av E-handel av receptfria läkemedel finns det ett stort behov av att kunna särskilja hur stor andel av apotekens försäljning av receptfria läkemedel sker i apotekens fysiska butiker och hur stor andel som sker via apoteksaktörernas webbutiker.

Referenser

Copenhagen Economics, *Nya konkurrensförhållanden för receptfria läkemedel- vad har hänt med prisutvecklingen sedan 2009*, 2016.

Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, *Uppföljning av apoteksmarknaden*, 2016.

E-hälsomyndigheten, *Detaljhandelhandel med läkemedel*, 2015.

Sveriges Apoteksörening, *Branschrapport*, 2015.

Statskontoret, *En omreglerad apoteksmarknad-slutrapport*, 2013.

Konkurrensverket, *Omreglering av apoteksmarknaden- redovisning av regeringsuppdrag*, 2010.

Statens offentliga utredningar, *Detaljhandel med vissa receptfria läkemedel – delbetänkande apoteksmarknadsutredningen*, 2008:33.

Bilaga 1 Tabeller och figurer från Copenhagen Economics underlagsrapport

Tabell 11 Priser på apotek och i övriga kanaler 2016

Kategori	Läkemedel	Substans	Dos	Förpackning	ATC	Pris		
						Apotek	Icke-apotek	Skillnad
Värk och feber	Treo	Acetylsalicylsyra	brustablett 500 mg/50 mg	20 st	N02BA51	42,73	34,01	25,6%
Värk och feber	Treo citrus	Acetylsalicylsyra	brustablett 500 mg/50 mg	20 st	N02BA51	42,73	32,37	22,0%
Värk och feber	Voltaren	Diklofenak	gel 16 mg/g	50 g	M02AA05	69,94	68,54	22,0%
Värk och feber	Voltaren	Diklofenak	gel 232 mg/g	50 g	M02AA05	91,26	81,9	12,4%
Värk och feber	Igren	Ibuprofen	filmtabletter 400 mg	10 tabletter	M01PE01	23,04	20,25	16,8%
Värk och feber	Igren	Ibuprofen	filmtabletter 400 mg	30 tabletter	M01PE01	44,47	39,55	12,4%
Värk och feber	Naproxen Orifarm	Naproxen	tablett 250 mg	20 tabletter	M01PE02	62,8	44,57	29,5%
Värk och feber	Pronasen	Naproxen	tablett 250 mg	20 tabletter	M01PE02	72,74	50,58	13,8%
Värk och feber	Alvedon	Paracetamol	brustablett 500 mg	20 st	N02BE01	35,76	32,35	10,5%
Värk och feber	Alvedon	Paracetamol	filmtabletter 500 mg	20 st	N02BE01	32,40	28,36	18,3%
Värk och feber	Alvedon	Paracetamol	tablett 500 mg	20 st	N02BE01	30,41	28,08	28,3%
Genomsnitt								19,9%
Förläning	Strepsils Honung & Citron	2,4-Diklorobenzylalkohol	sugtablett	24 st	R02A03	54,45	48,26	12,8%
Förläning	Nazari	Oximetazolinhydroklorid	näspray lösning 0,5 mg/ml	7,5 ml	R01A05	35,64	31,0	18,6%
Förläning	Otrivin utan konserveringsmedel	Xylometazolin	näspray lösning 1 mg/ml	10 ml	R01A07	36,09	33,72	17,0%
Genomsnitt								11,6%
Allergiska symptom	Kestine	Ebastin	filmtabletter 10 mg	10 tabletter	R06AX22	46,48	45,87	10,1%
Allergiska symptom	Livostin	Levokabastin	ögondroppar suspension 0,5 mg/ml	4 ml	S01EX02	71,34	68,61	14,0%
Allergiska symptom	Loratadin Actavis	Loratadin	tablett 10 mg	28 st	R06AX00	317,9	17,54	91,3%
Allergiska symptom	Nasonex	Mometason	näspray suspension 50 mikrogram/50 ml	60 doser	R01AD09	93,78	94,50	99,2%
Genomsnitt								21,5%
Magsmärr	Pepcid	Famotidin	tablett 10 mg	24 st	A02BA03	92,74	89,80	18,4%
Magsmärr	Postafen	Meklozin	tablett 25 mg	10 st	R06AE05	54,57	51,20	16,6%
Magsmärr	Dimetikon M eda	Silikon (Dimetikon)	kapself mjuk 200 mg	100 st	A03AX00	71,24	70,52	10,0%
Magsmärr	Calma	dimenhydrinat	medicinsk tuggummi 20 mg	10 st	R06AA02	70,52	69,11	12,1%
Genomsnitt								16,0%
Ögonbesvär	NoVform	Bibrokato	ögonsäva 5%	5 g	S01AX05	93,11	86,69	17,4%
Ögonbesvär	Artelac	Hypromelös	ögondroppar lösning	10 ml	S01AA20	32,81	29,85	19,9%
Ögonbesvär	Lomudal	Natriumkromoglikat	ögondroppar lösning 20 mg/ml	5 ml	S01AX01	43,45	38,84	11,9%
Genomsnitt								19,7%
Rökavvänjning	NiQuitin Clear	Nicotin	depo plåster 14 mg/24 timmar	7 st	N07BA01	99,22	127,00	19,8%
Rökavvänjning	Nicorette Fruktmint	Nicotin	medicinsk tuggummi 2 mg	30 st	N07BA01	66,9	62,11	16,6%
Rökavvänjning	Nicotinell M Int	Nicotin	medicinsk tuggummi 2 mg	24 st	N07BA01	54,50	50,83	17,2%
Rökavvänjning	Zonic M Int	Nicotin	muhåleplaster i portionspåse 4 mg	20 st	N07BA01	46,11	42,74	17,9%
Genomsnitt								17,8%
Genomsnitt, totalt								14,5%

Tabell 12 Artiklar i jämförelseindex

Läkemedel	Substans	Förpackning	ATC	Omsättning 2015 kronor
Kategori Värk och feber				
Diclofenac T ratiopharm	Diklofenak	20 x 1 tabletter	M01AB05	9 170 536
Diclofenac T ratiopharm	Diklofenak	10 x 1 st	M01AB05	365 123
Diklofenak T Orifarm	Diklofenak	20 st	M01AB05	14 613 941
Voltaren T	Diklofenak	20 kapslar	M01AB05	24 128 353
Voltaren T	Diklofenak	20 st	M01AB05	29 172 901
Aspirin	Naproxen	50 st	N02BA01	5 250 939
Bamyl koffein	Naproxen	2x25 st	N02BA51	7 339 329
Treo	Naproxen	3x20 st	N02BA51	50 637 744
Treo citrus	Naproxen	3x20 st	N02BA51	13 788 245
Alvedon	Paracetamol	20 st	N02BE01	22 103 832
Alvedon Novum	Paracetamol	20 tabletter	N02BE01	11 706 992
Pamol	Paracetamol	20 tabletter	N02BE01	5 984 980
Paracetamol Apofri	Paracetamol	20 tabletter	N02BE01	7 160 098
Paracetamol Orifarm	Paracetamol	20 tabletter	N02BE01	0
Zomig Nasal	Paracetamol	2 x0,1 ml	N02CC03	14 187 958
Kategori Förkylning				
Quilla simplex	Xylometazolin	300 ml	R05CA10	6 481 986
Bisolvon	Xylometazolin	50 tabletter	R05CB02	5 836 632
Bromhex	Xylometazolin	300 ml	R05CB02	4 814 693
Nipaxon	Xylometazolin	15 tabletter	R05DA07	10 812 400
Nipaxon	Xylometazolin	100 ml	R05DA07	11 658 523

forts.

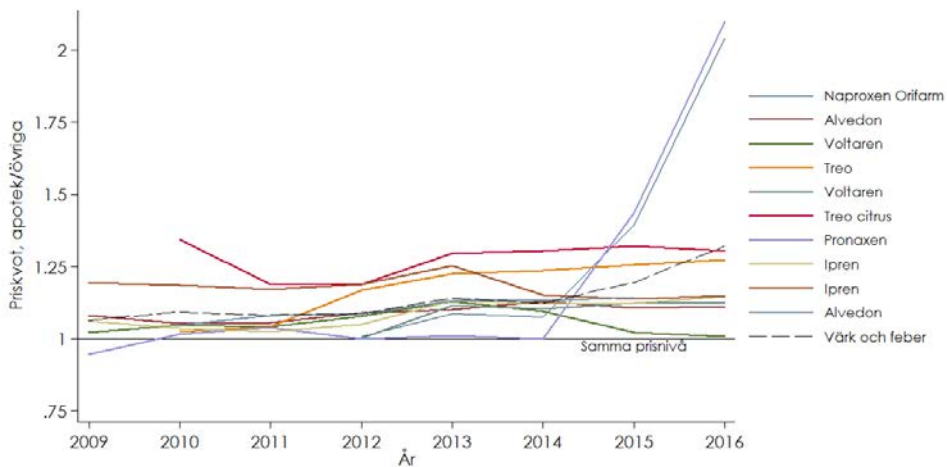
Läkemedel	Substans	Förpackning	ATC	Omsättning 2015 kronor
Kategori Magbesvär				
Losec	Omeprazol	14 st	A02BC01	13 781 673
Omeprazol Actavis	Omeprazol	14 st	A02BC01	3 495 767
Omeprazol Actavis	Omeprazol	28 st	A02BC01	6 722 828
Omeprazol Apofri	Omeprazol	14 kapslar	A02BC01	8 084 515
Omeprazol Apofri	Omeprazol	28 kapslar	A02BC01	19 791 976
Dulcolax	Bisakodyl	30 tabletter	A06AB02	14 704 089
Pursennid Ex	Sennaglykosider	Lax, dragerad tablett	A06AB06	3 557 700
Laxoberal	Natriumpikosulfat	30 ml	A06AB08	8 847 220
Dimor	Loperamid, kombinationer	16 st	A07DA03	20 096 619
Imodium	Loperamid, kombinationer	16 st	A07DA03	10 380 967
Loperamid Mylan	Loperamid, kombinationer	16 kapslar	A07DA03	2 555 378
Imodium Plus	Loperamidhydro- klorid, dimetikon	12 tabletter	A07DA53	8 967 105
Kategori Ögonbesvär				
Oculentum simplex APL	Nicotin	5 g	S01XA20	4 804 109

Not: Tabellen visar samtliga artiklar som inkluderats i jämförelseindex. Urvalet baseras på de 50 bäst säljande receptfria artiklarna som endast får säljas på apotek, och som ingår i de läkemedelskategorier som inkluderats i övriga delar av studien.

Tabell 13 Prisskillnaderna varierar över tid, men ökar i snitt

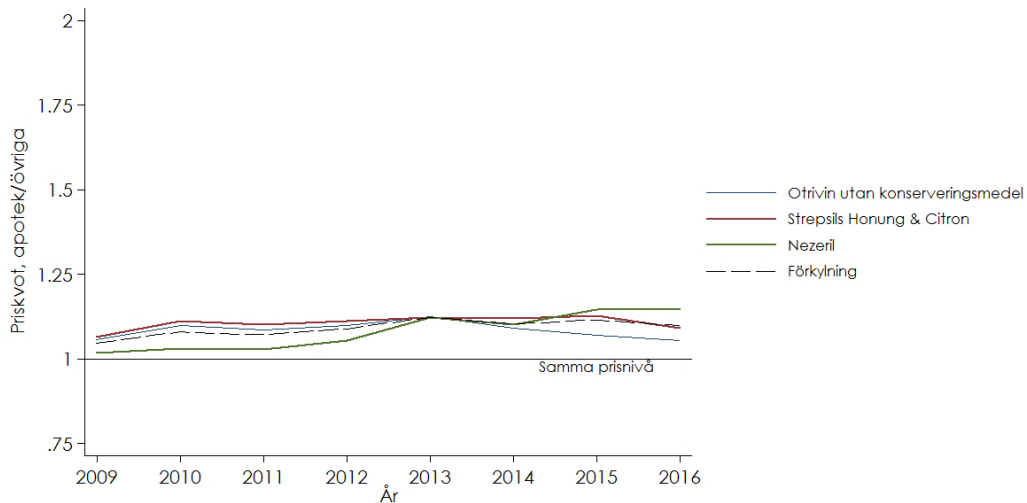
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Värk och feber	Apotek	46,4	45,3	46,1	51	52,3	54	54,6	54
	Utanför apotek	41,7	37,1	37,2	44,1	42,9	44,7	41,8	40,2
	Prisskillnad i procent	6,4	9,2	8,2	8,6	14,1	12,3	19,5	32,1
Förkylning	Apotek	36,3	38,3	38,2	39,3	40,4	41,2	42,1	41,7
	Utanför apotek	34,6	35,3	35,6	36	36	37,2	37,7	38,1
	Prisskillnad i procent	4,6	8,0	7,1	8,8	12,3	10,3	11,5	9,8
Allergiska symptom	Apotek	47,8	48	48,2	48,4	61	61,6	60,8	56,1
	Utanför apotek	40	54,9	47	46,4	56,2	56,9	56,6	56,5
	Prisskillnad i procent	16,1	4,7	1,8	3,5	15,7	18,0	21,5	-4,2
Magbesvär	Apotek	42,8	50,2	52,6	54,5	56	57,9	59,5	60,4
	Utanför apotek	36,6	58,8	62,2	65,6	66	68,4	70,2	72,5
	Prisskillnad i procent	36,1	5,1	10,1	5,7	6,9	6,3	6,0	5,1
Ögonbesvär	Apotek	43,6	47,9	48,5	49,2	50,4	54,2	66,9	67,1
	Utanför apotek	-	45,8	46,4	48,6	61,1	49,2	51,8	49,9
	Prisskillnad i procent	-	21,5	2,9	1,7	-15,0	12,2	9,7	15,6
Rökavvänjning	Apotek	70,8	71,1	72	72,6	74,3	75,6	76,5	76,7
	Utanför apotek	51,6	66,4	69,2	68,5	67,7	72,7	70,7	65,9
	Prisskillnad i procent	8,2	11,4	7,2	7,3	10,7	6,1	7,8	12,8
Totalt genomsnitt	Apotek	48	49,6	50,4	52,9	55,5	57,1	59,1	58,6
	Utanför apotek	40,7	47,1	48	50,5	52,5	53,2	52,3	51,6
	Prisskillnad i procent	11,2	9,6	6,9	6,7	9,7	11,2	14,5	16,2

Av figur 5 framgår att inom kategorin värk och feber har prisskillnaden för de flesta läkemedel inte varierat speciellt mycket, med undantag för en substans. För läkemedel som innehåller Naproxen har priserna på apotek jämfört med utanför apotek stigit till det dubbla under det senaste året.

Figur 5 Värk och feber²¹

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten.

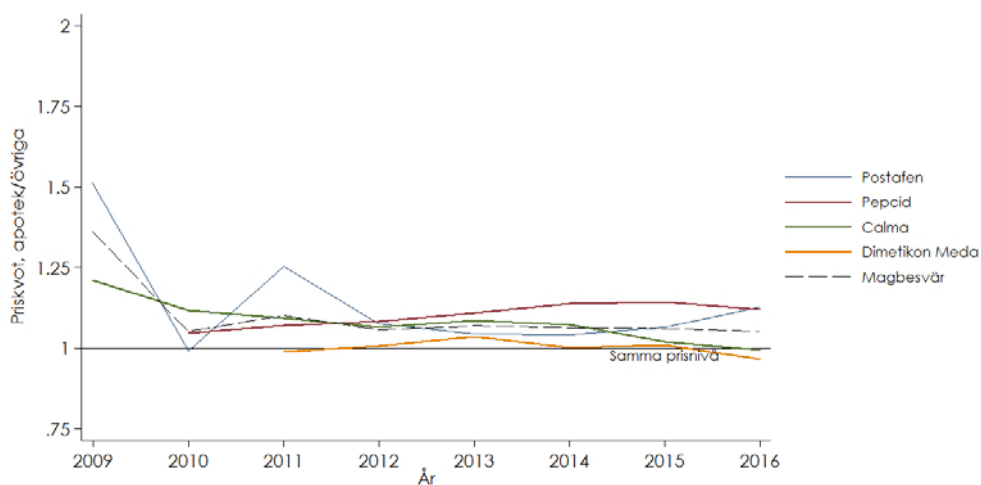
²¹ År 2016 avser försäljning för perioden 1 januari t.o.m. 31 juli. Totalt genomsnitt avser genomsnitt för samtliga artiklar som inkluderats i kategorin.

Figur 6 Förkylning²²

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten.

Förkylningsläkemedlen Otrivin, Strepsils och Nezeril är alla dyrare på apotek. Efter att skillnaden ökat under 2009–2013 verkar dock skillnaden vara på väg att minska igen för två av de tre läkemedlen.

²²År 2016 avser försäljning för perioden 1 januari t.o.m. 31 juli. Totalt genomsnitt avser genomsnitt för samtliga artiklar som inkluderats i kategorin

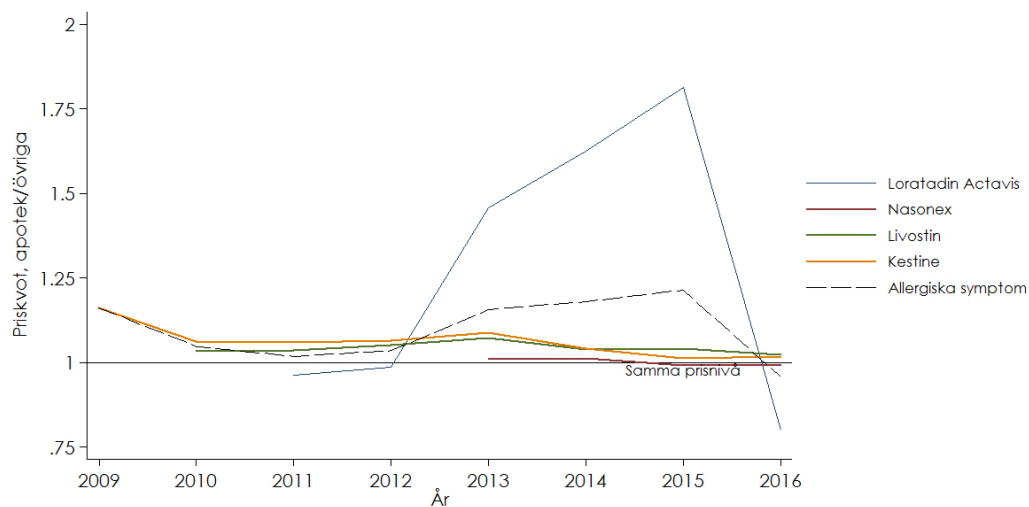
Figur 7 Magbesvär²³

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten.

Vid en analys av prisskillnaden inom kategorin läkemedel mot magbesvär kan ses att det initiala prisdroppet beror på ett enda läkemedel, Postafen, där prisskillnaden varierade kraftigt under de första åren efter konkurrensutsättandet.

²³ År 2016 avser försäljning för perioden 1 januari t.o.m. 31 juli. Totalt genomsnitt avser genomsnitt för samtliga artiklar som inkluderats i kategorin.

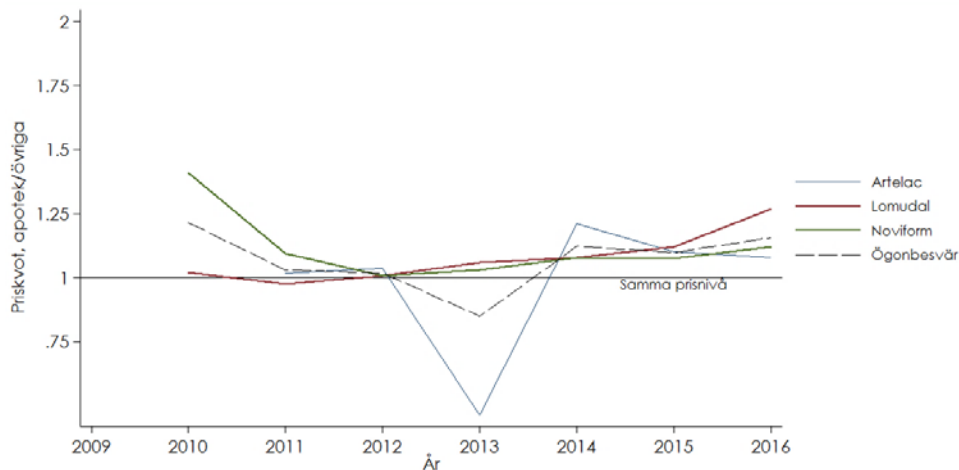
Figur 8 Allergiska symptom²⁴

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten.

För läkemedel mot allergiska symptom har prisskillnaden minskat sedan 2009, undantaget Loratadin Actavis, där skillnaden varierat stort från nästan dubbla priset på apotek förra året till lägre priser på apotek under 2016.

²⁴ År 2016 avser försäljning för perioden 1 januari t.o.m. 31 juli. Totalt genomsnitt avser genomsnitt för samtliga artiklar som inkluderats i kategorin.

Figur 9 Ögonbesvär²⁵

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten.

Läkemedel mot ögonbesvär verkar bli relativt dyrare på apotek.

Tabell 14 anger prisindex år 2016, vägt mot andel av omsättningen och tabell 15 visar uppdelningen per läkemedelskategori. Den totala rankingen är kvalitativt sett oförändrad jämfört med det ovägte index som presenteras i rapporten. Tabell 16 anger andel av det viktade indexet som finns representerat bland de olika datakällorna.

²⁵ Not: År 2016 avser försäljning för perioden 1 januari t.o.m. 31 juli. Totalt genomsnitt avser genomsnitt för samtliga artiklar som inkluderats i kategorin.

Tabell 14 Prisindex 2016 vägt mot andel av omsättningen, apotek=100

	Utanför apotek	Apotek	Totalt
Butik	88	100	94
Online	122	96	109

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten samt egenhändigt insamlad data från Apotea, Mathem, CDON och Shopping4Net.

Tabell 15 Prisindex 2016 per kategori, vägt mot andel av omsättningen, traditionella apotek=100

Index	Apotek		Utanför apotek	
	Butik	Online	Butik	Online
Värk och feber	100	93	85	121
Förkylning	100	102	92	118
Allergiska symptom	100	99	101	136
Magbesvär	100	96	93	117
Ögonbesvär	100	98	88	105
Rökavvänjning	100	105	92	126
Totalt	100	96	88	122

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten samt egenhändigt insamlad data från Apotea, Mathem, CDON och Shopping4Net.

Tabell 16 Viktad täckningsgrad per kategori och datakälla, procent

Täckning	E-hälsomyndigheten		CE	
	Apotek	Utanför apotek	Apotek online	Utanför apotek online
Värk och feber	100	84	100	63
Förkylning	100	100	100	100
Allergiska symptom	100	100	100	98
Magbesvär	100	51	100	18
Ögonbesvär	100	95	100	60
Rökavvänjning	100	100	53	44
Totalt	100	86	97	66

Not: 100 procent innebär att pris finns tillgängligt för samtliga varor under 2016. Andelen avser den totala vikten som finns representerad inom datakällan. Om data täcker de varor som har störst vikt i indexet kommer denna kategori därmed få en högre täckningsgrad än data som innehåller samma antal varor, men som har en mindre vikt i indexet.

Källa: Copenhagen Economics baserat på data från E-hälsomyndigheten samt egenhändigt insamlad data från Apotea, Mathem, CDON och Shopping4Net.

Apoteksmarknaden omreglerades 2009 och Sverige fick många nya apotek och nya försäljningskanaler för receptfria läkemedel.

Ett syfte med omregleringen var att konsumenterna skulle garanteras låga läkemedelskostnader genom en ökad prispress. I denna rapport analyserar vi hur priserna på receptfria läkemedel har påverkats genom den ökande konkurrensen från nya försäljningskanaler.

Adress 103 85 Stockholm

Telefon 08-700 16 00

Fax 08-24 55 43

konkurrensverket@kkv.se

www.konkurrensverket.se